

**Erasmi a Chokier Tractatus absolutissimus de
iurisdictione ordinarii in exemptos, deque illorum
exemptione ab ordinaria iurisdictione**

Mvltis Pontificvm Decretis, Et SS. Congregationis ... Cardinalium
Declarationibus illustratus ; omnibus in iudicio Civili & foro Ecclesiastico
versantibus perquam utilis ac necessarius ; in duos tomos ab ipso Auctore
distinctus

Chokier, Érasme de
Coloniae Agrippinae, 1684

39. De Conservatoribus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61886](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61886)

ritia dependet. Quod appositè notavit Alexand. *conf. 78. Incip. in occurrenti vol. 2.*
 dum dixit exemptionem ceteri in præjudicium tertii, si v. g. civitati sit onus solven-
 dum vel castro, non autem ipsi principium unitatem concedenti; Aut si propter ex-
 emptum onus accresceret non exemptis, vel si jurisdictione ordinarii, quæ est valde
 favorabilis, per exemptionem detraheretur. Adeo quidem, ut merito per Alexand.
 & hos reproberetur. Io. de Imola. *in d. §. si is qui ades qui putavit privilegium & immu-
 nitatem trahi ad futura, quamvis in ea vertetur etiam damnum & præjudicium tertii, Alex.
 consilio allegato las. l. qui filibus ff. de leg. 1. Brunus d. concil. 9. n. 12.*

Sustineri tamen possit Imolæ sententia; in casu quo futura essent necessario con-
 nexa & accessoria rebus prius principaliter exemptis. Quia connexorum idem est jus
 & ratio. per *l. si mancipia ff. de fundo inst. legato l. fin. §. Cajo ff. de libert. leg. l. cum fundus
 nominatus ff. de leg. 2. Fab. d. l. non modus in fin. C. de servitutibus; prout augmento
 latenti diximus capite præcedenti. Quæ omnia subtilissimè traduntur præter docto-
 res jam allegatos à Falcone, *l. si stipulatus fuerim §. cum stipula n. 9. ff. de verb. obligat.
 l. si ex toto n. 11. ff. de leg. 1. Et d. l. qui filibus. Guido quest. 469.**

QUESTIO XXXIX.

De Conservatoribus.

SUMMARIUM.

1. De Conservatoris definitione & mate- ria.	13. An coercere possit inferentes injuriam.
2. Conservatores qui creentur.	14. Quamdiu duret eorum potestas.
3. Qui possint esse.	15. Stylus hodie in conservatoris repugnat mri.
4. Vicarii & officiales an possint esse conser- vatores.	16. 21. Quid si diversi recurrant ad diversos conservatores.
5. Utrum Canonici Cathedralis.	17. Legati à latere an impediunt conserva- tores.
6. Quibus negatus sit introitus.	18. Quid importet clausula præsentibus. post quinquennium minime valituris.
7. Lex excommunicans facientem an com- prehendat mandantem.	19. 22. Conservator an delegare possit.
8. Conservator datus ad tutelam de quibus cognoscat.	20. Formula conservatoriarum. Bulla conservatoria Abbatis S. Lauren- ti Leodiensis & Decani SS. Apostolo- rum Colonensis.
9. 10. 25. An & quomodo cognoscat de cir- cumstantiis notoriis.	23. A sententiis conservatorum ad quos ap- pelleitur.
11. Quid excipiat jure factum.	
12. Quid si excommunicetur contumax: qui non manifeste molestavit.	

M 3

24. An

24. An possint inquirere.
 27. Quomodo coercere possit ordinarium.
 28. Legatus habens facultatem cognoscendi de causis appellationum a iudicibus auctoritate S. Sedis delegatis, an possit cognoscere de causis appellationum a conservatore interpositarum.
 29. Iurisdic. conservatorum an sit favorabilis vel odiosa.
 30. Conservatores an possint cognoscere in prima instantia.
 31. Conservatores deputati pro injuriis, an cogere possint debitores ad solutionem.
 32. Exemptus pendente appellatione recurriendo ad conservatorium, an dicatur attentare.
 33. Conservator an possit recusari ut suspectus.
 34. An possit reponere adversus suas sententias.

Conservator est iudex datus ad tuendum aliquos contra manifestas injurias omnes vel certas judiciali utens indagine. Seu conservatores dicuntur delegati contra infringentes privilegia, DD. cap. 1. *Et fin. de offic. deleg. in 6.* Beatus Antonius Archiepisc. Florent. tract. de excommunicatione cap. 37. num. 3. *Et per tot.* Franciscus de platea tract. eodem §. 57. num. 2. *Et seqq.* Bartholom. Fumus *Et* Angelus in verb. conservator.

Paulo vero aliter Innocentius cap. *Statuimus de offic. deleg. in 6.* his verbis. Conservatores aliquando dantur ut defendant aliquos contra raptos & prædones, alii dantur contra eos qui aliquorum privilegia infringunt. Aliquando generalius dantur, scilicet ut defendant aliquos ab omnibus injuriis & offensis, & in nullo prædictorum casuum aliquam habent indagine conservatores, nisi in hoc, ut vocent eos qui molestantes & injuriatores dicuntur, qui si venerint interrogabuntur an injurias intulerint, & si eas confessi fuerint, tanquam contra manifestos injuriatores procedent, si vero negent, non procedent, quia per negationem res fit dubia, l. 3. C. Quibus ad libert. proclam. non licet, & si processerint, non valet tanquam excedens fines mandati, quia non sunt manifesti injuriatores. Iurisdic. enim conservatorum limitata est tantum contra manifestos, arg. l. diligenter ff. mand. cap. cum dilecti de Rescript. nisi tamen injuria & molestatio adeo esset ex jure factove notoria, quod non esset locus negationi, quia hoc casu processus sustineretur cap. tua de cohabit. cler. & mulier. cap. vestra. 2. questio. 1. Ita Innocent. cui addo quæ notavit Fumus, Conservatores proprie secundum Archid. cap. 1. de offic. deleg. dicuntur hi, qui dantur contra infringentes privilegia, & latius qui dantur ut defendant ab injuriis & offensis & de his intelliguntur jura loquentia de conservatoribus. Aliquando dantur generalius secundum privilegia, quæ sunt inspicienda, unde privilegia Sixti 4. Incip. Regimini, datur auctoritas fratribus Prædicatoribus & Minoribus eligendi quemlibet Canonicum vel habentem dignitatem qui possit defendere ab omnibus injuriis, id est secundum Archid. ab omnibus quæ sunt contra jus, & quod ministret justitiæ complementum

rum sine strepitu, qui multa alia possunt quæ non possent conservatores, secundum jura allegata, hæc tenus Fumus. Porro omnis eorum potestas ex jure pendet, & est hæntienda ex constitutione Bonifacii VIII. qua loci formam præscribit & omnem solemnitatem ritumque quo coram eis judicia tractanda sunt, d.c. fin. de offic. deleg. in 6.

Unde datur nobis occasio querendi, Primum quis possit ejusmodi conservatores creare? Papam seu Principem posse nemo dubitavit. Jo. And. Petr. de Anchr. ca. potest quis de Reg. Jur. in 6. Francisc. de Platea d. tract. de excommunic. §. 57. n. 7. Item posse Legatum de latere, tradit Archidiaconus & Franciscus cap. 1. n. 1. de offic. deleg. in 6. Id tamen merito nonnullis displicuit, rex. ant. ut nulli iudici liceat habere loci conservatores & de Mandat. principum, §. eos autem col. 3. Unde putavit Jo. Andr. quod conservatores tantum per Pontifices concedi possint, cap. fin. super ver. dictam de offic. deleg. Francisc. de Platea d. §. 57. n. 7. in fine, Beatus Antoninus d. c. 37. n. 3. quod approbat Mandosius tract. de signat. gratia ut. conservatorum vers. Alus à Papa.

Secundò, qui possint esse conservatores? nulli possunt esse nisi sint Episcopi & eorum superiores, Abbates, vel qui in Cathedralibus vel colligiatis obtinent personatus vel dignitates; Præterea nemo potest esse conservator sui conservatoris, nec potest quis habere eam conservatorem qui est sub ejus jurisdictione seu dominio vel districtu Ecclesiastico aut temporali, exceptis tamen Regibus aut Reginis. xx. d. cap. fin. de offic. deleg. in 6. Utrum verò Vicarius aut Officialis Episcopi possit esse, disputat glossa. Clem. 2. verb. delegatus de Rescript. & Fumus, qui cum Gemm. censet quod sic nullus de elect. in 6. prout etiam Priores mendicantium, Guardiani qui Superiorem in domo non habent. Fumus ubi supra n. 2. Dubium autem est utrum Canonici tantum Cathedrales esse possint? Specul. videtur affirmare, tit. de iudice deleg. §. fin. n. 24. Bertrand. cons. 102. nobilis in secundis. Mandosius tamen dicit quod non consueverint esse, tract. de signat. gratia vers. sed quo ad canonicos in fine: quod verò esse possint, satis videtur constare ex constitutione Clementis VIII. quæ hic subiicitur, quam acceptam refero ab eximie eruditionis viro Ricardo Pauli Stravio, qui sanè quam laudabiliter totis decem annis operam dedit S. Congregationi Illustrissimorum Cardinalium negotiis Episcoporum & Regularium Præpositorum, quibus summa cum integritate & pari vigilantia à secretis adstitit, Tenor dictæ Constitutionis talis est.

CLEMENS

Sacrosanctissimus in Christo Pater, & Dominus Noster Dominus Clemens Divina
 Sprovidentia Papa VIII ne ob maliolam petentium suggestionem, & ex eo,
 quod ob locorum distantiam personarum quibus causae mandantur, certa notitia
 haud ita facile habere potest, per Iudices aliquos minus interdum idoneos in con-
 servatores deputatos causas ipsas cognosci contingat, cupiens salubriter provide-
 re, revocavit, ac declaravit nullas, invalidas, & subrepticias omnes, & quascunque
 Iudicum deputationes in litteris Conservatoris juxta formam in quinto no Cancellariae
 descriptam, seu alias quomodolibet expeditis haecenus per Sedem Apostolicam
 perpetuo, vel ad tempus nondum elapsum concessas, & directas iis conservatoribus,
 & Iudicibus, qui qualitates non habent requisitas, & descriptas in Constitutione fel-
 rec. Bonifacii Papae Octavi Praedecessoris sui, quae incipit *Statutum*, quique etiam in
 Conciliis Provincialibus, aut diocesanis, juxta Decretum Concilii Tridentini electi,
 & designati non sunt ad instantiam quorumcunque Conventuum, Capitulorum, Mil-
 itiarum, Universitatum, Collegiorum, Ordinum, ac in favorem quorumvis Mona-
 steriorum, Hospitalium, & aliorum quorumvis priorum, tam saecularium, quam cujus-
 vis Ord. aut instituti Regularium locorum quantumvis exemptorum obtentas, cum
 quibusvis praeservativis, restitutivis, mentis attestativis derogatoriis derogatoriis, ef-
 ficacioribus, & insolitis clausulis, & decretis, quorum omnium tenores Sanctitas Sua
 haberi voluit pro expressis; non tamen quoad negotia jam capta, vel quoad ea in
 quibus illae suum sunt sortitae effectum, seu executionem habuerunt: Ac etiam in-
 super voluit, & ordinavit, quod omnes deinceps litterae Conservatoriae hujusmodi
 per Sedem Apostolicam concedendae ad Conservatores, & Iudices dumtaxat diri-
 gantur, qui qualitates juxta dicti Bonifacii Constitutionem habeant, quique in praefatis
 Conciliis electi, & designati sint & non aliis, aliter vero expeditae litterae praefatae
 nullius sint roboris, vel momenti. Decernens, &c.

Quoad Archiepiscopo Turritano, an Regulares unius conventus, monasterii,
 vel Domus aliquem Priorem seu Guardianum, vel quemvis alium, quavis dignita-
 te regulari fungentem in suum Conservatorem eligere vel deputare possint. Sacra
 Congregat. Cardinalium negotiis Regularium praepositorum non posse respondere.
 Romae. 6. Octobris 1617.

Anth. Maria Card. Gallus

Locus Sigilli.

V. Theatinus Secret.

Tertio de quibus possint se intromittere? Respondeo, de notoriis tantum &
 manifestis injuriis, in notoriis enim habent judicialem indaginem. *Innocent. d. cap.*
statutum num. 1. & 4. de offic. deleg. in 6. Franc. d. cap. 1. num. 3. vers. ult. Secus in aliis, a-
 lioquin si se minime notoriis causis quae indaginem postulant, intromiserint, per
 annum

rannum ab officio suspendentur, & pars quæ id procuraret, excommunicationem incurret. *Navarr. in Manuali cap. 27. Tit. excommun. libri 6, numer. 125 fol. 923. Eumius verb. Excommunicatio vers. Excommunicatio 85. Et text. d. cap. fin. Mandosius in Annalibus casibus numer. 52. casu 181.* In iudice tamen scientia requiritur vel saltem ignorantia juris seu affectata, ut dispositioni Bonif. sit locus, gloss. ibidem, & *Beatus Anton. d. cap. 37. in pr. Platea d. §. 57. n. 5.* In parte vero ut ipsamet sollicitet, non enim illam incurret procurator, prout neque ipsa pars, si iudex ad ulteriora non processisset.

Nam lex Excommunicans aliquem facientem, non comprehendit procurantem seu mandantem, nam non debent extendi Excommunicationes de uno casu ad alium, cum sint stricti juris, *late Navarrus d. cap. 27. tit. de Excommun. à iure latius 2. fol. 872.*

Porrò si conservator datus esset ad tutelam, non solum cognosceret de manifestis, sed etiam de aliis, *Petr. de Pal. Eumius d. verb. Excommunicatio 85. in fine.* Ad eò autem debent esse notoria & manifesta, ut si per testes probetur injuriam esse commissam, sed non quod fuerit notoria ejusmodi probatio, parti non nocet. *Innocent. d. cap. statum numer. 6. vers. sed si per testes,* habent enim conservatores jurisdictionem qualificatam, ut procedere nequeant nisi in notoriis, *d. cap. 1. Et fin.*

Licet verò inquirere possint de occultis circumstantiis, quæ sunt accessoria notorio, tamen de occulto facto seu de occultis personis quæ sunt quædam principalia, non possunt. *Innocent. Et DD. ubi supra.* Unde fit, ut si is qui molestationem commisit, confitetur quidem illam, sed notoriam neget, quod conservator contra illum procedere possit, nam quamvis id non sit notorium facti evidentia, est tamen notorium per confessionem partis, *c. vestra de cohabit. mulier. Innocent. d. cap. statum numer. 6. post med.* qua in materia quomodo testes dicere debeant ut notorium probari possit, tradit *Innoc. d. n. 6. vers. dicunt quidam quod testes. Ant. de Butrio tract. de notorio.*

Quartò, quid si injurians factum quidem fateatur, non tamen per injuriam sed jure & bene factum asserat? Hoc casu conservator judicalem habebit indaginem, non ex vi dispositionis Bonifac. sed consensu partium, admittetque probationes utriusque, nec enim aliter ejus jurisdictio expediri explicarique possit. *Innocent. d. cap. 1. numer. 6. Et 7. de offic. deleg. in 6. Beatus Anton. d. cap. 37. numer. 7. Platea d. §. 37. numer. 3.*

Quintò, quid si excommunicet contumacem, quem ex post facto constat quidem fuisse injuriatorem seu molestatorem, sed tamen non manifestum, an id subsistat? Sunt qui ajunt & qui negent, ut est videre apud *Innocentium*, cui propter auctoritatem assentior, *d. cap. 1. n. 2. vers. sed quæres.*

N

Sextò

- 13 Sextò utrum conservator punire possit injuriam nedum illatam, sed etiam inferendam? glossa respondet affirmativè, cui assentitur Franciscus de Platea d. §. 5. numer. 4.
- 14 Septimò quamdiu duret potestas conservatorum? Respondetur usque ad obitum concedentis, idque quo ad negotia tantum nondum cæpta, in iis enim quæ cæpta sunt, res desijt esse integra. *Bonif. de const. cap. fin. Ero cons. 49. visis num. 20. li. 3. Mandos. d. tract. de signat. grat. tit. de conservatoria vers. addi deberet in fine.* Ex quo videtur eos esse iudices delegatos. *Alciat. in Rubr. de officio ordinari in. 18. Eum ubi supra n. 4. Jasson Rubr. Insti. de actio. post n. 14. Mandos. d. tract. de signat. grat. tit. conservatoria in pr. Licet in nullis differant à iudicibus delegatis, ut est videre in glo. d. c. fin. in verb. edita de offic. deleg. in 6.*
- 15 Octavò num eadem hodie observentur? utique, lex enim semper loquitur *L. Arianam C. de hereticis.* Idque nisi noyis diplomatibus juri derogetur, quod frequenter fieri testatur *Angel. d. verb. Conservator nu. 6. in summa,* fecitque Concilium Trident. teste Navarro d. 125. sess. 14. n. 5. de Reform. *Mandos. tract. de signat. gratia tit. Conservatoria vers. an autem ultra præmissa, ubi dicit stylum curiæ repugnare juri communi, ideo hoc c. Decretalium de Conservatoribus parum esse in usu latè Capucinus in Compendio Privilegiarum minorum in verb. Conservatores.*
- 16 Nondò, quid jatis si singuli recurrant ad suos conservatores obtineantque adversus invicem inhibitiones cenurales? Certè locus esse debet præventioni ut ille tantum procedat, qui prior fuit aditus & præventus, *L. unic. ff. de offic. Consulis Rom. cons. 412. pro habenda col. 2. Decis. pa. 177. Collegium societatis. Mandosium tract. de signat. gratia tit. Conservatoria.* In pleribus enim in solidum delegatis locus est præventioni ut ille solus procedat qui prævenit, *text. cum gloss. cum plures ubi Francus n. 2. de off. deleg. n. 6.* Nonnunquam tamen ne se mutuo impediant recurrendum erit ad curiam Rom. ut contigisse Collegio Societatis Jesu contra Fratres Augustinienfes refert Mandosius jam citatus, *gloss. d. cap. cum plures ubi etiam textus de off. deleg. in 6.* Quod tamen necesse non esset, si Conservatores intra suarum facultatum carceres se continerent, *juxta Navarrum e. cum contingat. remed. 1. n. 6. de rescriptis.* qua de re uberius videri poterunt. *DD. in c. Cum parati ubi Wames. n. 3. de appellat.* Dum disquirunt in concursum plurium superiorum cui potius sit parendum, quo in loco etiam Abbas *num. 8. & seqq.*
- 17 Decimò, utrum legati à latere vel ordinarii ejusmodi conservatores impedire possunt? neutiquam, sunt enim hoc in delegatione majores nedum ordinariis sed etiam legatis à latere, *c. 2. de offi. deleg. Petr. de Anchar. cons. 131. n. 4. vol. 1. Carol. Ruin. Conf. 3. circa illud vol. 4. Bertr. Conf. 102. Nobilis ubi dicit eos esse magna dignitatis. Mandos. d. tract. de signat. gratia tit. de Conservat. post pr.*
- 18 Undecimò, quid importet frequens hæc clausula in Conservatoriis, *(Et ad quos-*

quennium duntaxat) vel, (presentibus post quinquennium minimè valituris) Respon-
 deo quod iurisdictione isto tempore elapso finiatur etiam quoad cœpta seu inchoata,
 Jo. Andr. cap. fin. de offic. deleg. in 6. & in addit. ad Spec. tit. de iudic. deleg. num. 24. vers.
 Est secundum, Mandos. d. tit. de Conservatoria vers. addi deberet; Alioquin enim,
 durabit, l. quod semel ff. de Decret. ab ord. faciend. l. iuris peritos, & ibi honor delatus finem
 certi temporis & loci non haberet. ff. de excusat. tit. Ber. d. conf. 49. lib. 3. Mandos. ubi
 supr.

Duodecimò, utrum conservator possit committere vices suas alicui? Speculator 20
 tenet, quo possit eo in casu, quod habet iudiciale indaginem seu causæ cognitionem,
 puta in cognoscendo an iniuria vel offensa sit manifesta; in aliis autem non possit,
 c. fin. de offic. del. Spec. d. n. 24. cum ampla ad. Si verò forma Conservatoriae esset latior &
 uberior, quàm sit de iure communi, tum absolute possit, velut est ea qua dicitur esse
 Concilii Viennensis, qualis quoque est concessa Episcopo Parmensi, per quam datur
 facultas conservatoribus, quod etiam in iis qua iudicalem requirunt indaginem,
 per se vel alios procedere possint & citare usque ad quatuor dietas, Adeo quidem,
 ut dispositio iuris communis hac in parte parum sit in usu, teste Mandosio, quippe
 quod hodie alius sit Rom. curiæ usus atque stylus. Mandos. d. tit. de Conservato-
 ria. Spec. in addit. d. num. 24. in pr. Est enim hodie conservatoriae talis ut sequitur for-
 ma teste Mandosio.

Beatissime Pater: supplicat humiliter S. V. devotus illius orator N. Rector Ecclesiæ 21
 P. quatenus ipsius oratoris ac dictæ Ecclesiæ omniumque aliorum & singulorum 22
 beneficiorum cum cura & sine cura Sæcularium & Regularium qua in titulum & 23
 in commendam obtinebit indemnitati opprotune providendo, aliquos conservato- 24
 res dare & deputare qui Ecclesiam, beneficia huiusmodi ac oratorem ipsum adversus 25
 inferentes sibi, Ecclesiæ & beneficiis præfatis in fructibus, decimis, obventionibus, 26
 aliisque bonis spiritualibus & temporalibus iniurias, molestias, iacturas atque damna 27
 iuxta formam militantis Ecclesiæ in Cancellaria descriptam & cum potestate ag- 28
 gravandi & reaggravandi toties quoties opus fuerit, ac etiam citandi per edictum 29
 publicum quatenus ad citandos tutus non pateat accessus, etiam invocato &c. ad 30
 hoc auxilio brachii Sæcularis dare deputare dignemini de gratia speciali constit. & 31
 ordin. Apostolicis etiam Bonifac. Papæ VIII. de una, &c. stilo palatii, ceterisque con- 32
 trariis non obstantibus quibuscumque, eum clausulis opportunis & consuetis, & 33
 cum absolute a censuris, &c. Et de conservatoria in forma ut supra. Et cum po- 34
 testate citandi etiam per edictum publicum, &c. Et cum derogatione, &c. 35

Conservatoriae Cleri Sæcularii Diocesis Leodiensis forma est uti se-
 quitur.

NICOLAUS Episcopus, Servus Servorum Dei, dilectis Filiis Abbati S. Laurentii
 extra muros Leodiens. & Sanctorum Apost. Colon. & S. Joan. Traiectens. Eccle-
 siarum Decanis, Salutem & Apostolicam benedictionem. Quoniam refrigerante chari-
 tate multorum iniquitas adeo abundavit, ut quorundam successa velut ignis impietas, con-
 tra Ecclesias & personas Ecclesiasticas tanto validius inflammatur, quanto rarioris qui
 ea tucantur, contra pravorum incursus invenit objectores. Nos quibus & debito Pastro-
 rum officii ipsarum Ecclesiarum & Personarum sollicitudo curaque incumbit, ubi fortius in-
 surgere cogimur, ubi impiorum iniquitas magis & periculosius exardescit, sanè dilectorum
 filiorum Decanorum & Capitulum singulorumque Canonorum, & personarum Collegia-
 tarum Civitatis Diocesis Leodiensis Ecclesiarum, conquestione percepimus; Quod non-
 nulli Archiepiscopi, Episcopi, alique Ecclesiarum Prælati & Clerici ac Ecclesiastica persona-
 tam Religiosa quam Seculares, necnon Duces, Marchiones, Comites, Barones, Nobiles,
 Milites & Laici communita Civitatum, Universitates oppidorum, Castrorum, villarum &
 aliorum locorum, ac alie singularum personarum Civitatum & Diocesis, partiumque diversarum
 contra laudabiles consuetudines a tempore cuius contrarius memoria non existit in-
 violabiliter observatum, nec non privilegia inducenda, exemptiones, libertates, immuni-
 tates Franciscas, ipsi Decanis, Capitulis, Canonicis personis & Ecclesiis in genere
 vel in specie etiam à Sede Apostolica concessa temere venientes ipsos ac dictarum Ec-
 clesiarum supposita communitè & diversim eo fortius & gravius impugnare presumpunt,
 ac majores iniurias, molestias & jacturas eis inferre conantur, quo per illa sunt do-
 nati majori libertate. Quare pro parte eorundem Decanorum, Capitulum, Cano-
 nicorum, personarum & suppositorum nobis fuit humiliter supplicatum, ut cum eis val-
 de reddatur difficile pro singulis quærelis ad Apostolicam Sedem habere recursum, provi-
 dere ipsi super hoc paterna diligentia curaremus. Nos igitur adversus presumptores,
 molestatores & iniuriatores huiusmodi ire volentes, eisdem Decanis, Capitulis, Canonicis,
 personis & suppositis remedio subvenire, per quod temeritas ipsorum compescatur & alius
 aditus committendi similis præcludatur, discretioni vestre per Apostolicam scripta man-
 damus, quatenus vos vel duo aut unus vestrum per vos vel alium seu alios etiam si sint
 extra loca in quibus deputati estis conservatores & iudices præfatis Dominis, Deca-
 nis, Capitulis, Canonicis, Personis, suppositis communitè vel diversim efficacis defensionis
 præsidio assistentes non permitatis eos vel eorum aliquem contra consuetudines &
 Franciscas ac privilegiorum, indulgentiarum, exemptionum, libertatum & immuni-
 tatum huiusmodi formas & tenores à prædictis vel quibusvis aliis indebite molestari, vel
 eis gravamen seu iniurias irrogari, facturi, dictis Decanis, Capitulis, Canonicis, perso-
 nis & suppositis cum ab eis vel Procuratoribus suis aut eorum aliquo desuper fueritis
 requisiti de quibuslibet molestiis, gravaminibus atque iniuriis præsentibus & futuris, nullis
 videlicet, quæ iudicalem requirunt indaginem summarie, de plano sine strepitu & figu-
 ra iudicii, in alius vero pro ut qualitas eorum exegerit iustitia complementum presum-
 ptiores.

prores, molestatores, & injuriatores hujusmodi, nec non contradictores quolibet & rebelles
 cuiuscunque dignitatis, status, gradus, ordinis, conditionis, praecminentia, vel nobilita-
 tati fuerint, quancumque & quotiescunque expedierit, auctoritate nostra per consu-
 ram Ecclesiasticam & alia opportuna iuris remedia appellatione postposita compescendo,
 invocato ad hoc si opus fuerit auxilio brachii secularis, non obstantibus felicis recordatio-
 nis Bonifacii Papa octavi praedecessoris nostri. In quibus cavetur, ne aliquis extra suam
 circumscriptionem & diocesim nisi in certis exceptis casibus & in illis ultra duas dietas a fi-
 ne diocesis eorundem trahere praesumat, dummodo ultra duas dietas aliquis au-
 toritate praesentium non trahatur, seu quod de alio quam de manifestis injuriis &
 violentiis ac aliis quae iudicalem requirunt indaginem poenis in eos si secus egerint
 & in id procurant adiectis, Conservatores se nullatenus intromittant, quam alii quibus-
 cunque constitutionibus à Romana Pontificibus tam de iudiciis delegatis & Confer-
 vatoribus quam personis ultra certum numerum ad iudicium non vocandis, aut aliis e-
 dictis, quae vestre possint in hac parte jurisdictioni & potestati eiusque libero exercitio
 quomodolibet obviare, seu si aliquibus communiter vel divisim à dicta Sede indulium,
 quod interdici, suscipiendi vel excommunicari, aut extra vel ultra certa loca ad iudicium evocari
 non possit per litteras Apostolicas, non facientes plenam & expressam ac de verbo ad ver-
 bum de indulto hujusmodi ac eorum personis, locis, ordinibus & nominibus propriis men-
 tionem & qualibet alia à dicta Sede indulgentia generali vel speciali cuiuscunque tenoris exi-
 stat, per quam praesentibus non expressam vel totaliter non insertam vestra jurisdictionis
 explicatio in hac parte valeat quomodolibet impediri, & de qua cuiusque toto tenore haben-
 da sit in litteris nostris mentio specialis, ceterum si per summariam informationem super his
 per vos recipiendum vobis constituerit, quod praesumptorum, molestatorum, injuriatorum,
 contradictorum & rebellium, atque aliorum de quibus expedierit praesentia, monitionibus
 & citationibus de ipsis faciendis secure vel commode haberi nequeant, per edicta publica lo-
 cis assignanda publicis & vicinis, de quibus sit verisimilis conjectura, quod ad ipsorum pre-
 sumptorum, molestatorum, injuriatorum, contradictorum, rebellium & aliorum praedicto-
 rum notitiam pervenire valeant faciendi plenam & liberam concedimus tenore praesen-
 tium facultatem, ac volumus, & Apostolica auctoritate decernimus, quod monitiones &
 citationes hujusmodi perinde ardeant ipsos monitos & citatos, ac si eis intimata & insinuata
 personaliter, praesentialiter, legitime extiterint, & insuper volumus, & dicta auctoritate de-
 cernimus, quod quilibet vestrum valeat prosequi articulum etiam per alium inchoatum,
 quamvis idem inchoatum nullo fuerit impedimento Canonico praepeditus, quodque à data
 praesentium sit vobis & unicuique vestrum in praemissis omnibus & eorum singulis captis
 & non captis, praesentibus & futuris perpetua potestas & iurisdictio attributa, ut eo vigore,
 & eaque firmitate possitis in praemissis omnibus ceptis & non ceptis, praesentibus & futuris
 & pro praedictis procedere, ac si praedicta omnia & singula coram vobis cepta fuissent & ju-
 risti.

N 3;

risdictione vestram ac cuiuslibet vestrum in predictis omnibus & singulis per citationem vel modum alium perpetuata legitime extitisset constitutione predicta super conferuatoribus & qualibet alia in contrarium edita non obstante presentibus perpetuo duraveris. Datum Roma apud Sanct. Petrum Anno incarnationis Dominice Millesimo quadringentesimo quinquagesimo primo, quarto Idus Octobris, Pontificatus nostri Anno quinto signatum supra plicam. Ita est Rizonicus.

SIXTUS Episcopus Servus Servorum DEI, Dilectis Filiis Abbati Monasterii Sancti Laurentii extramuros Loodenses & Sanctorum Apostolorum Colomensis ac Sancti Iohannis Traiectensis Ecclesiarum Decanis Salutem & Apostolicam benedictionem. Gregi Dominico licet immeriti divina praedestinatione praesidentes circa curam Episcopalis officii eorum occupamus dispendiis & proventibus, divina cooperante clementia intendamus, dudum siquidem per felic. recordationis Nicolaum Papam quintum praedecessorem nostrum dilectorum filiorum Decanorum & Capitulum singulorumque Canonorum & personarum collegiarum Civitatis & diocesis Ecclesiarum conquestione percepta, quod nonnulli Archiepiscopi, Episcopi, alique Ecclesiarum Praelati & Clerici ac Ecclesiasticae personae tam religiosa quam saeculares, necnon Duces, Marchiones, Comites, Barones, Nobiles, Milites & laici communita civitatum, universitatum, oppidorum, castrorum, villarum & aliorum locorum ac alie singularis personae, Civitatis & Diocesis partiumque diversarum contra laudabiles consuetudines a tanto tempore, cuius contrarii memoria non existeret inviolabiliter observatas, nec non privilegia, indulgentias, exemptiones, libertates, immunitates & Franciscas ipsis Decanis, Capitulis, Canonicis, personis & Ecclesiis in genere vel in specie etiam a Sede Apostolica concessa temere venientes ipsos ad dictarum Ecclesiarum supposita communiter & divisim & fortius & gravius impugnare praesumebant, ac majores injurias, molestias & jacturas eis conabantur inferre, quorum illa erant donati majori libertate pro parte eorundem Decanorum, Capitulum, Canonorum, personarum & suppositorum eidem praedecessori humiliter supplicato, ut in eis valde redderetur difficile pro singulis querelis ad praefatam sedem habere recursum, providere ipsis super hoc paterna diligentia curaret; Idem praedecessor vobis vestris propriis nominibus minime expressis per Apostolica scripta dedit in mandatis, ut vos vel duo antecessores vestros & Iudices praefatis Decanis, Capitulis, Canonicis, personis & suppositis communiter vel divisim efficacis defensionis praesidio assistentes non permitteretis eos vel eorum aliquem contra consuetudines & franciscas ac privilegiorum, indulgentiarum, exemptionum

prionum, libertatum et immunitatum huiusmodi formas et tenores a predictis vel quibusvis aliis indebitè molestari, vel eis gravamina seu iniurias irrogari facturi, dictis Decanis capitulis Canonici personis et suppositis eorum ab eis vel procuratoribus suis aut eorum aliquo desuper effectus requisiti de quibuslibet molestiis gravaminibus atque iniuriis tunc presentibus et futuris in illis videlicet qua requirebant iudicalem indaginem, summariis de plano sine strepitu et figura iudicii, in aliis vero, prout qualitas eorum exegerit iustitiis complementum presumptores, molestatores et iniuriatores huiusmodi necnon contradictores quoslibet et rebelles cuiuscumque dignitatis, status, ordinis, conditionis, preeminentie vel nobilitatis forent, quemodocumque et quotiescumque excederet per censuram Ecclesiasticam et alia opportuna juris remedia appellatione postposita compefcendo, invocato ad hoc si opus foret, auxilio brachii secularis, prout in eiusdem predecessoris literis desuper confectis plenius continetur. Cum autem sicut exhibita nobis nuper pro parte Decanorum, Capitulorum, Canonorum, personarum et suppositorum predictorum petitio continebat, a nonnullis revocetur in dubium, an Archiepiscopi et alii prefati inferentes eisdem Decanis, Capitulis, Canonici, personis et suppositis molestias, iniurias atque damna in bonis mobilibus et immobilibus ad ipsos Decanos, Capitula, Canonicos, personas et suppositos tam ratione Canoniciatum et prebendarum ac dignitatum, personatum, administrationum et officiorum que in dictis Ecclesiis obtinent, quam aliarum quomodolibet pertinentibus, ipsorum Decanorum, Capitulorum, Canonorum, personarum et suppositorum debitorum ratione Canoniciatum et prebendarum, dignitatum, personatum, administrationum et officiorum predictorum, et alias etiam alias quam beneficiorum Ecclesiasticorum ratione, coram vobis dictarum litterarum vigore in causam trahi possint et ad iudicium evocari, atque contra eosdem molestatores, iniuriatores et debitores iuxta earundem litterarum continentiam procedere et iustitiam ministrare valeatis, pro parte Decanorum, Capitulorum, Canonorum, personarum et suppositorum predictorum nobis fuit humiliter supplicatum, ut in premissis oportune providere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur predictam ambiguitatis dubium submovere volentes, huiusmodi supplicatione inclinatis, discretioni vestre per Apostolica scripta mandamus, quatenus contra Archiepiscopos et alios in dictis literis expressos inferentes eisdem Decanis, Capitulis, Canonici, personis et suppositis iniurias, molestias atque damna in bonis mobilibus et immobilibus et spiritalibus et temporalibus ad ipsos Decanos et Capitula, Canonicos, personas et suppositos tam ratione quoruncumque beneficiorum suorum Ecclesiasticorum, quam personarum suarum ac alias qualitercumque et quavis occasione seu causa spectantes et pertinentes, necnon contra quoscumque eorundem Decanorum, Capitulorum, Canonorum, personarum et suppositorum etiam alia quam beneficiorum Ecclesiasticorum ratione debitorum, alias iuxta litterarum dictarum continentiam atque formam procedatis.

Et iustitiam faciatis in omnibus et per omnia, prout ac si in eisdem litteris de bonis et debitoribus predictis plena et expressa mentio facta fuisset, non obstantibus premissis ac constitutionibus et ordinationibus Apostolicis, necnon omnibus illis qua idem predecessor in dictis litteris voluit non obviare, ceterisque contrariis quibuscumque. Datum Roma apud Sanctum Petrum anno incarnationis Domini, Milleesimo quadringentesimo septuagesimo tertio, septimo Calendis Novembris, Pontificatus nostri Anno tertio, Signatum L. de Fulgineo.

NOS Decani Ecclesiarum Collegiarum Civitatis Leodiensis, chartarumque privilegiorum, immunitatum, exemptionum diplomatum Cleri Secundarii Leodiensis in Archivis apud Sanctum Petrum existentium clavigeri et custodes ad Petitionem Reverendi Patris Abbatis Sancti Laurentii prope et extra muros Civitatis Leodiensis factam, quatenus favore iustitia chartas, privilegia, immunitates, exemptiones et libertates dicti Cleri Secundarii tangentes et concernentes ac tangentes et concernentes in et ad manus Notarii nostri produceremus, ad effectum eorundem copiam authenticam obtinendi, et illam coram quibuscumque iudicibus et curiis pro defensionibus et tuitionibus suis et Monasterii sui contra quascumque personas exhibendi et producendi rogati et requisiti, attendentes huiusmodi requisitionem iustam et rationi consonam, quoadque iusta petenti non sit denegandus assensus. Ideo huiusmodi Archivia nostra accedentes illa apperimus, et iuxta designationem privilegiorum nostrorum, exemptionum et libertatum nobis factam originalia munimenta ex huiusmodi Archivis desumpsimus, atque exinde confectis copiis supra descriptis cum suis originalibus contulimus, et de verbo ad verbum collationavimus, atque per Notarium nostrum iuratum ex suis Originalibus signari, Sigillisque nostri appensione communiri fecimus et mandavimus sub anno a Nativitate Domini milleesimo sexcentesimo, mensis Februarii die penultima, signatum Joann. à Lapide per Dominos Decanos et clavigeros suprascriptos Notarios.

- 21 Decimo tertio, insurgit dubitatio ex predictis, si monasterio habenti membra in diversis diocesis dentur conservatores in diversis locis; An injuriator possit uno conservatore praesente infra dietam trahi coram alio, dummodo non ultra quatuor dietas? Quam quaestionem vide disputatam apud Ioan. Andreae, in addit. ad Spec. dicto num. 24.
- 22 Decimo quarto, An subdelegare possunt his, qui jure quidem delegati esse possunt, sed tamen conservatores esse non possunt. vide Io. And. in d. add. ad Spec. n. 24. versus tertio dubitatur.
- 23 Decimo quinto, an à sententiis Conservatorum appellari possit ad Metropolitanum vel legatum? minime, nec enim etiam eiusmodi consuetudo valeret, Petr. de Ancharano Conf. 131. in Christi nomine, in primo dubio addit. ad Abbatem cap. 7. numer. 1.

de offic. legati. Mandos ubi supra, quippe quod Conservatores sunt longè majores at- que digniores Legatis, ut dictum est hoc eodem capite, n. 17. Abb. d. cap. x. nu. 1. in add. vide infra nu. 28.

Decimo sexto, utrum conservator possit via inquisitionis procedere? unique teste Jo. Andreae. his verbis: Delegatus etiam datus super violentiis & injuriis illatis alicui Monasterio, potest per viam inquisitionis procedere. Jo. Andr. in d. addit ad spec. n. 25. Licet enim conservator datus in favorem Ecclesie, Collegii vel Universitatis ne- queat communi jure cognoscere nisi de notoriis injuriis, tamen si pars neget injuriam esse notoriam, conservator poterit super hoc summarie inquirere cognoscere, ac de- super pronuntiare. glo. cap. 1. de offic. de leg. in 6. & cap. sui eodem lib. rex. & glo. cap. cum persona de privileg. in 6. cap. 1. de pœnis in 6. ubi & glo. Abbas sic nullus conf. 62. vol. 2. Boerius tract. de potest. legati à latere n. 59. vol. tract. 1. 4. fol. 174.

In argumentum ejusdem rei est, quod si simpliciter alicui certa & specifica for- ma rescribatur, nihilominus delegatus admittere debet exceptiones rationabiles quamvis rescriptura nullam exceptionum faciat mentionem, rex. cap. ex parte, ubi Abb. & Felin. de officio delegati, Boerius d. tract. num. 39. & 60. accedit Felinus dicens, quod si iudex sit datus super factio notorio, poterit de ejusmodi præparatorie co- gnoscere, utrum scilicet sit notorium necne, Fel. cap. super literis num. 20. & n. 32. de Rescripto.

Decimo septimo, quomodo cohibere poterit ordinarium jurisdictionem suam in exemptum exercentem: Pœnis censurarum & Excommunicationum. DD. d. c. 1. de offic. del. in 6. cap. si iudex de sent. Excom. in 6. not. Mysing. cent. 6. obser. 7. Incidere enim turbatores Exemptionum seu jurisdictionis Apostolicæ Sedis in censuras Bullæ Cœnæ Domini inferius tradidimus, lib. 4. cap. 75.

Decimo octavo, utrum si legatus habeat in suis facultatibus potestatem ut habet nunc Antonius Episcopus Vigiliarum rescribendi & cognoscendi de causis appella- tionum interpositarum à iudicibus autoritate sanctæ Sedis delegatis, poterit ne appellationes à sententiis conservatorum delegare? posse videtur, quia delegatorum sanctæ Sedis nomine comprehenduntur conservatores, cap. 1. de offic. deleg. in 6. Navarr. conf. 3. nu. 1. de off. deleg.

Veruntamen, verior est opinio sententiarum, quod committere non possit. Nevil. conf. 55. Ratio est, quia conservatores ad universitatem causarum deputati magis or- dinariis quam delegatis comparantur, VVamesius conf. 181. num. 4. tit. de appellat. glo. cap. cum causam verb. delegatus de appellat. Quemadmodum sacram congregationem definitivè refert Navarrus d. conf. 3. nu. 2. Id ipsumque fufius explicatum est apud Nevilani, d. conf. 35. videatur Pantius de Nulli. sent. au. coram quo nullus as proponi numer. 17.

Decimo nono, Sitne jurisdicctio conservatoria favorabilis aut odiosa? Odiosam esse

O

29. esse & ideo restringendam post glossam, in *Clem. 2. de offic. ord.* scriptum reliquit Navarrus *conf. 3. n. 3. de off. deleg.*, est enim à jure exorbitans, ideo restringenda. Quod ipsum in *fra* insinuabimus *lib. 2. cap. 2. num. 19.*
30. Vigesimo, possint ne conservatores in prima instantia cognoscere? Possent referre Navarrus, id quod se ex sacra congregatione didicisse *conf. 3. num. 2. vers. de offic. deleg.* usque id evenire in Abbate S. Laurentii Leodii quotidie animadvertimus, referre quoque in Francia observari Boerius ad consuet. Bitur. tit. 2. §. 3. glo. 4.
31. Caterum difficultas est, quando conservatores deputati sunt ad cognoscendum de injuriis, an poterunt exempti cogere debitores suos non solventes ad solutionem? Possent affirmavit Guido. *quest. 18 in fine*, quia per retentionem debiti fit creditorum injuria, late *specul. de instrument. edit. §. Nunc vero aliqua de ultimarum voluntatum executionibus vers. de hoc autem quaritur n. 69.* Non possent Alciatus *de presump. Reg. 1. presump. 23. n. 3 & 4.* ex eo quod injuria proprie & in specie pro convicio & contumelia accipitur, in genere vero pro eo quod non jure fit *l. 1. lex. Corneliaff. de Injuriis §. 1. instit. eod.* In rescriptis autem inquit Alciatus verba accipi debent in specie, *cap. Rodolphus de Rescript. praesertim in materia hac odiosa, de qua aliquid supra n. 29.* frequententerque haec tenus tradidimus privilegiorum verba proprie & stricte esse capienda, *no t. supra lib. 1. quest. 4. & quest. 14. nu. 6.*
- Quid dicendum? Si sequamur jus scriptum, sequenda Alciati sententia, quae firmatur textu expresso in *c. Hac constitutione 15. de off. deleg. in 6.* ubi dicitur conservatores dari ut à manifestis injuriis & violentiis defendere possint, non autem ad alia, quae judicialem indaginem exigunt. Ex quo textu facile confunditur opinio Guidonis. Nam si exempti ejusmodi possent suos debitores ex causa civili convenire coram suis conservatoribus, cum ipsi debitores negant debitum, aliasve exceptiones allegant, negatione ejusmodi efficitur res dubia. *l. 3. C. quib. ad libert. proclam. non licet. Felin in c. si Clericus laicum num. 2. de foro comp. & in c. coram de offic. deleg. ac per consequens judicialis indago requiratur, ad hanc suam extenderent jurisdictionem, quod facere prohibentur per d. c. hac constitutione: ergo contra debitores suos ex causa civili procedere non possunt. Secundo confirmatur, quia de jure communi Actor tenetur sequi forum rei, *c. si Clericus laicum ibi glo. de foro compet.* sed in his conservatoris hoc jus commune non derogatur, sed tantum conceditur, ut hujusmodi conservatores possint defendere ab injuriis manifestis & notoriis, ut habetur in *d. cap. hac constitutione*, atque hanc Alciati sententiam novissime tenuit Io. Gutierrez *lib. 3. pract. quest. questio. 9.* ubi etiam respondet argumentis contrariis. Caterum opinio Guidonis Papae procedit in conservatoria Cleri Leodienfis, in qua nominatim conceditur exemptis facultas vocandi in jus suos debitores coram Abbate monasterii S. Laurentii illorum conservatore, ut ex tenore praescriptae conservatoriae per Sixtum Papam concessae videre est ibi: Nos igitur praedi-*

Etiam ambiguitatis dubium submovere volentes, per supra sub n. 20. in hoc alteri-
 sco *. Cui obesse non potest Triden. c. 5. sess. 14. de reformat. ubi litterae conserva-
 toriae singularibus personis cujuscumque dignitatis & conditionis sint, & etiam Ca-
 pitulo concessae ut ipsi à molestiis & injuriis super bonis & rebus defendantur sunt
 sublatae in causis criminalibus & mixtis, & etiam in civilibus, si talis persona vel
 Capitulum Actor exiterit, quia Concilium Triden. non est receptum in Civitate
 & Diocesi Leodiensi, & adversus illud interpositae sunt protestationes à Clero, ni-
 mirum illud non aliter acceptari, in Civitate ac Diocesi Leodiensi, quam salvis privi-
 legiis, exemptionibus ac quibuscumque laudabilibus consuetudinibus dicti Cleri,
 quae protestatio fuit solemniter interposita tempore & in puncto publicationis per
 viva vocis organum quondam R. Domini Jacobi Uiso, dum viveret, Ecclesiae Col-
 legiatæ S. Martini Leodiens. Decani. Ideoque hic non obert Concilium: quia con-
 stitutiones reformatoriae Concilii non obligant ubi non sunt receptae, ut ex Navarro
 infra docebimus quaest. 50. n. 26.

Vigesimo primò, dubium se offert utrum exemptus pendente appellatione ³²
 à sententia ordinarii recurrendo ad conservatorem conseatur attentare? non cen-
 ferri respondit in Math. van der Roye contra Reiller, qua de re infra dicam lib. 4.
 quaest. 97.

Vigesimo secundò, conservator, utrum possit uti suspectus recusari? Non posse ³³
 respondit Cavalcanus Decis. 33. n. 15. par. 2. & Jo. Faber. l. apertissimi vers. Item nec con-
 servator C. de iudiciis per c. 1. ubi glo. & DD. de off. deleg. in 6. & Jo. Azorius Instit. Mo-
 ral. lib. 5. cap. 34. quaest. 11. tom. 2.

Vigesimo tertio, possint ne conservatores sententias à se nulliter latas revocare, ³⁴
 sive partes in integrum adversus eas reponere? Possent videntur rationibus quas simili
 in materia attulit Sebastianus Vantius de nullitatib. sentent. ut coram quo nullitas pro-
 poni debeat n. 17. & segg. & quis parari enim conservatores ad universitatem causarum
 constitutos, ordinariis supra tradidimus n. 28.

Vigesimo quarto, quid juris, si conservatores falcem suam mittant in messem alie-
 nam, nimirum jurisdictionem alienam sibi indebitè usurpando vel impediendo?
 Respondeo. Malo modo, malum cuneum esse ad aptandum posse; si is qui impeditur
 sit Sæcularis iudex, penes quem legis est actio, conservatori inhiere ne de causis ad
 Sæculare suum forum spectantibus sese intromittat, l. Consulta. D. v. alia. C. de testam.
 Bened. Rep. c. Raynuius verbi si absque liberis 2. n. 49. de teste. Roder. Gallinus de rediti-
 bus l. 1. c. 17. n. 71. Navar. c. cum contingat rem. 4. n. de re script. Covar. pract. q. c. 35. num. 3.
 vers. 2. probatur. Menoch. de reb. pass. Rem. 3. n. 356. Ausfrer. de potest. sacul. super Eccles.
 Reg. 1. fall. 14. & 15. & Reg. 2. fall. 30. Josephus Sese de inhib. & execut. ponu. c. 8. §. 5. n. 64.
 Divisum enim Imperium cum Iove Cæsar habet, uti plenius alio in loco ostendi-
 mus l. 4. cap. 49. Quid autem si conservator sit Immorigerus aut refractarius? Certe
 pote-

poterit iudex Sæcularis quoslibet tuendæ jurisdictionis modos idoneos amplecti, quos describit Cassianus ad *Conf. Burg. Rubr. 1. des. iustices* §. 5. n. 85. & seq. Et commendat Mathæus Wefembecius ad *parat. ff. tit. si quis ius dicentium fin.* Sed nonne incongruum est ut Sæcularis iudex qui Ecclesiastico inferior est superiori ius dicat? Minime: Josephus Sese Hispanus de *Inhibiti. & execut. privileg. cap. 8. §. 4. n. 30. & seqq. fol. 363.* Hoc enim in casu inferior eo dici non potest, Joan. Franc. *Tract. de potest. Sæculari super Ecclesiast. Reg. 1. fall. 15.* Nec absurdum est, ut quispiam uno respectu alter sit inferior, & alter respectu sit superior, ut bene ostendit Navarrus de *Regular. tom. 3. n. 2.* Ita enim Divus Augustinus qua Episcopus censuit se superiori Divo Hieronimo, at verò qua Augustinus inferiorem, *cap. quanquam 2. quest. 7. DD. l. si quando C. de appell.* Et nisi demus iudicem Sæcularem pœnalibus edictis, hoc est Arrestatione, Captura pignorum, Denegatione audientie, Missione in possessionem, Sequestratione fructuum, Ablatione alienius rei donec pateatur, aliisque modis qui plenius apud Wefembecium *d. loco* describuntur & probantur, jurisdictionem suam factam rectam posse conservare, vana ei & inutilis jurisdictione esse posset, qua de inferiori tractabimus. Eadem ratione censuit dictus Josephus Sese, *ubi supra c. 1. §. 1. in num. 30.* temporalitates Ecclesiasticorum non solum posse occupari cum Regiam impediunt jurisdictionem, sed etiam cum ei debitam reverentiam non exhibent. At verò si conservator fertè Ecclesiasticus temporali Dominio carens ordinarium Ecclesiasticum properam impediatur; Nihil obstat quo minus ordinarius censuris Ecclesiasticis suam jurisdictionem tueatur, *cap. dilecto de sent. Excom. in 6. ca. ex parte in Christo de verb. sig. Chassan. d. §. 5. n. 86.* Eo enim in casu officii sui cancellos prætergrediens pro privato habendus est. *Menoch. lib. 2. præs. 67. n. 13. & 16. Navarr. cap. cum contingat Remed. 4. de rescripti.* ubi dicit, quod ordinarius resistere possit delegato officium suum excedenti. Sed ita si conservator ejus jurisdictioni subiectus sit, nam censuræ adversus Exemptum fulminari nullatenus possunt, *Franc. d. cap. dilecto n. 7.* uti probavimus suo loco, *lib. 1. quest. 32. n. 3. & lib. 2. quest. 40. n. 2.*

Denique, præter hæc antecessoria remedia, *usi supran. 16.* suppetunt & alia auxilia, de quibus libro quarto dum de censuris competentibus Prælati Exemptorum tractabimus.

Sed nonne periculum est ne laicus ita renitens vel manus iniiciens in res conservatoris Ecclesiastici, censuras Ecclesiæ incurrat quas comminatur *Concil. Trid. sess. 25. cap. 20. de Resor. & Bulla Cœnæ Domini* adversus temeratores Ecclesiæ libertatis? Nuntiquam si cum ea cautione procedat, quam assatim & ex professo tractat Josephus Sese Hispanus, *De inhibitionibus & Executione privilegiata cap. 8. §. 2. num. 5. & 6. fol. 333. & cap. 8. §. 13. n. 101. & seqq. Salzedo in Praxi ad Beridias cap. 102. littera A. Covar. d. cap. 35. Navar. d. cap. cum contingat. Rem. 1. causa is de rescripti.*

Qua in re notandum cum dicto Josepho Sese, *d. §. 3. n. 101. & seqq.* Laico non esse per-

permissum ut adversus Ecclesiasticum procedat per viam jurisdictionis contentiosa, sed per viam potestatis politicae. Vide Ioseph. cap. 8. §. 3. n. 101. *Osasa ped. dec. 30. vol. 80. Guveres de juramento confirmatorio par. 1. cap. n. 26. Covar. d. cap. 35. Afflic. dec. 27. Achilles dec. 36. de appell. seu per modum extraordinariae defensionis ut vim repellat, oppressum sublevet, Ecclesiasticum quodammodo reducat ad viam iustitiae & tramite rectae rationis Ioseph. d. 53. n. 30. fol. 346.*

An autem quae à dicto Iosepho Sese allata in aliis terrarum regionibus quam in Hispania in usum deduci possint, esto iudicium Ecclesiae. Neque enim video qui id possit propter tam aperta excommunicationis Bullae Coenae Domini verba, in ordine decima quarta quae laicis ab Ecclesiasticis oppressis supplicationem dumtaxat superiori permittit. Certè laica potestas innocentem quempiam via & modo illicito contra potestatem Ecclesiasticam in causis Ecclesiasticis defendere non potest sine peccato & excommunicationis periculo. Qua de re videatur Gregorius Saurus in Thesaurio Theologiae moralis, lib. 3. cap. 18. per tot. signanter num. 8. & alii Bullae Coenae Domini excommunicationisve decima quarta commentatores, itaque tutior animae via & Reipubl. utilior, si utrumque arbitri juris eligantur, vel res controversa superiori referatur, id quod ante tetigimus hac. *quest. n. 16. §. 27.*

Q U A E S T I O X L.

An Praelati exempti gaudeant privilegio cap. fin. de poenitent.

Hostiensis censuit gaudere, in summa de poenitent. §. Cui confitendum vers. breviter dicas: qua de re fusius scripsi infra lib. 4. cap. 35.

Q U A E S T I O X L I.

Episcopi & Archiepiscopi, an immediatè sint sanctae Sedi subiecti?

Speciali reservatione, Episcopi & Archiepiscopi immediatè summo Pontifici subijciuntur, ut not. Borgasius. *tract. de irregularit. & dispensat. par. 6. tit. quis possit excommunicare in fin. fol. 345. per not. tex. cap. quamvis 3. quest. 6. cap. frater 16. quest. 1.* Quo fit, ut superfluum sit inquirere num. Archiepiscopus ratione delicti aut contractus in diocesi Episcopi seu sui suffraganei inibi, illius forum tortiatur ad instar aequalis aut majoris, qui inferioris jurisdictioni sese subicere potest, qua de re alibi *DD. & tex. l. est receptum ff. jurisd. om. iudic. cap. ego Berengarius de*